PROCEDURA POSTĘPOWANIA PRACOWNIKA SOCJALNEGO PRZY WYKONYWANIU CZYNNOŚCI WYNIKAJĄCYCH Z ART. 12A USTAWY Z DNIA 29 LIPCA 2005 R. O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY DOMOWEJ, TJ. ZAPEWNIENIA DZIECKU OCHRONY W RAZIE ZAGROŻENIA JEGO ŻYCIA LUB ZDROWIA W ZWIĄZKU Z PRZEMOCĄ DOMOWĄ

procedura postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą domową na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1673 ze zm.), określana dalej jako „ustawa".
2. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2025 r. poz. 636 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2026 r. poz. 639 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2026 r. poz. 980).
5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2026 r. poz. 468 ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecku w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony (Dz.U. z 2023 r. poz. 1807).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2025 r. w sprawie wzoru kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka służącego stwierdzeniu zasadności zapewnienia dziecku ochrony w związku z przemocą domową (Dz.U. poz. 213).
9. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 21 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru pouczenia rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka, któremu pracownik socjalny zapewnił ochronę w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową (Dz.U. z 2023 r. poz. 1159).
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz.U. z 2023 r. poz. 1870).

Procedura, opisana w punktach poniżej, dotyczy sytuacji, gdy pracownik socjalny **w trakcie interwencji** stwierdzi zagrożenie życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową (także w sytuacji, kiedy interwencja rozpoczęła się w godzinach pracy pracownika socjalnego, a zakończyła po ich upływie lub sytuacji, kiedy pracownik socjalny wnioskuje do kierownika

jednostki organizacyjnej pomocy społecznej o wykonanie swoich obowiązków zawodowych po godzinach pracy jednostki i otrzymuje na to jego zgodę).

1. **Pracownik socjalny pozyskuje informację o sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową i niezwłocznie zawiadamia o tym fakcie swojego przełożonego (kierownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej).**

Procedura zapewnienia dziecku ochrony w trybie art. 12a ustawy może zostać przeprowadzona w każdym miejscu. Może to być miejsce zamieszkania dziecka, a także placówka oświatowa.
Pracownik socjalny ustala dane o innej niezamieszkującej wspólnie osobie najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki. W przypadku braku możliwości umieszczenia dziecka u ww. osób, pracownik socjalny ustala, czy jest możliwe umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej.
Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Przepis odnosi się do osoby najbliższej dziecku, co w praktyce oznacza dziadków, pełnoletnie rodzeństwo lub drugiego rodzica biologicznego, z którym dziecko nie mieszka.

2. **Kierownik jednostki organizacyjnej pomocy społecznej po otrzymaniu informacji od pracownika socjalnego o sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową niezwłocznie składa do właściwego ze względu na miejsce wykonywania czynności kierownika jednostki organizacyjnej Policji pisemny wniosek o udział funkcjonariusza Policji w czynnościach zapewnienia przez pracownika socjalnego ochrony dziecku (wzór załącznik nr 1).**

Jeżeli nie jest możliwe zachowanie formy pisemnej pracownik socjalny składa do właściwego ze względu na miejsce wykonywania czynności kierownika jednostki organizacyjnej Policji ustny wniosek o udział funkcjonariusza Policji w tych czynnościach (ustny wniosek zawiera informacje określone we wzorze załącznika nr 1).

3. **Pracownik socjalny wzywa na miejsce interwencji lekarza lub ratownika medycznego lub pielęgniarkę.**

W praktyce najczęściej występującym problemem jest zapewnienie udziału w czynnościach wynikających z art. 12a ustawy przedstawiciela ochrony zdrowia. Coraz powszechniejsze staje się więc zawieranie przez gminy porozumień z placówkami medycznymi, na mocy których placówki medyczne zobowiązują się do zapewnienia udziału swojego pracownika w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową. Z formalnego punktu widzenia zawieranie takich umów jest zbędne, ponieważ obowiązek uczestnictwa w procedurze wynika z przepisów prawa powszechnie obowiązującego. Jeżeli jednak takie rozwiązanie zapewni sprawne działanie służb na poziomie lokalnym, to jest warte rozważenia. Jako dobrą praktykę można także wskazać rozwiązanie, polegające na wypracowaniu, przez zespół interdyscyplinarny danej gminy, schematu postępowania, w którym zostanie określone kto w pierwszej kolejności będzie asystował pracownikowi socjalnemu w czynnościach wynikających z art. 12a ustawy ze strony ochrony zdrowia oraz zostanie określony sposób powiadamiania, a w przypadkach jeżeli wskazany przedstawiciel nie będzie mógł uczestniczyć, to kto go zastąpi.

Należy podkreślić, że udział przedstawiciela ochrony zdrowia, tzn. lekarza, ratownika medycznego lub pielęgniarki, w procedurze zapewnienia dziecku ochrony jest obligatoryjny. Odmowa udziału w czynnościach przez te osoby oznacza niedopełnienie obowiązków służbowych. W takim przypadku, należy skontaktować się telefonicznie z dyspozytorem medycznym i poinformować o dokonanych ustaleniach, tj. o ***zagrożeniu życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą*** *oraz zgłosić konieczność udziału przedstawiciela ochrony zdrowia w procedurze. Należy zwrócić uwagę na pojawiający się zarzut braku dostatecznego zaangażowania przedstawicieli ochrony zdrowia, w szczególności odmowy przyjęcia zlecenia przez dyspozytora medycznego. Warto przypomnieć, że system Państwowego Ratownictwa Medycznego powstał w celu realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Sytuacja opisana w art. 12a ustawy, tj. zagrożenie życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową, nie jest co do zasady tożsama z wystąpieniem stanu nagłego zagrożenia zdrowotnego. To właśnie ocena dyspozytora medycznego, oparta na informacjach uzyskanych podczas przeprowadzonego wywiadu medycznego (Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 9 września 2019 r. w sprawie algorytmu zbierania wywiadu medycznego przez dyspozytora medycznego) i zgłoszonych objawach decyduje o kwalifikacji stanu zdrowia osoby, której zgłoszenie dotyczy. Nie jest rolą pracownika socjalnego czy funkcjonariusza Policji ustalenie, czy dziecko znajduje się w nagłym stanie zagrożenia zdrowotnego. Dlatego też konieczne jest podjęcie kontaktu z dyspozytorem medycznym, nawet jeśli dyspozytor medyczny po przeprowadzeniu*

wywiadu medycznego na podstawie zgłoszonych objawów nie uzna stanu zdrowia dziecka za nagłe zagrożenie zdrowotne.

4. **Pracownik socjalny wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką dokonuje oceny ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka w kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka (wzór załącznik nr 2).**

Kwestionariusz, określony rozporządzeniem, stanowi narzędzie do ustalenia zasadności zastosowania art. 12a ustawy, tzn. stwierdzenia zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową. Kwestionariusz nie jest uzupełniany każdorazowo po wszczęciu procedury „Niebieskie Karty" i wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A". Jednak, w przypadku podjęcia czynności w trybie art. 12a ustawy wypełnienie kwestionariusza ma charakter obligatoryjny. Kwestionariusz wymaga dostarczenia informacji przez przedstawicieli wszystkich trzech służb, zgodnie z ich kompetencjami. Informacje te, o ile jest to możliwe, należy uzyskać także od dziecka. Należy zbadać sytuację pod względem bezpieczeństwa wszystkich dzieci z rodziny, także tych, które w trakcie interwencji przebywają poza domem.

Istotną kwestią formalną jest podpisanie kwestionariusza przez przedstawicieli wszystkich trzech służb, uczestniczących w jego wypełnianiu. Zgodnie z informacjami zawartymi na ostatniej stronie kwestionariusza należy wskazać imię i nazwisko każdej z osób, miejsce zatrudnienia oraz umieścić czytelny podpis. Należy pamiętać, że złożenie podpisu jest potwierdzeniem uczestnictwa w czynnościach, nie zaś deklaracją w przedmiocie potwierdzenia decyzji o zapewnieniu bądź odstąpieniu od zapewnienia dziecku ochrony.

5. **Pracownik socjalny wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką w wyniku dokonanej oceny ryzyka podejmuje decyzję o zapewnieniu dziecku ochrony lub nie.**

W przypadku braku jednomyślności, decydujące zdanie ma pracownik socjalny i to on podejmuje ostateczną decyzję czy zapewnić dziecku ochronę czy nie. Decyzję o zapewnieniu dziecku ochrony należy podjąć w miarę możliwości w obecności i przy wsparciu psychologa. Jeżeli jest on obecny przy czynnościach, w kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka wskazuje się również jego imię i nazwisko oraz miejsce zatrudnienia. Ponadto, analogicznie jak pozostałe osoby uczestniczące w procedurze, jest on zobowiązany do czytelnego podpisania się na kwestionariuszu.

6. **Pracownik socjalny, w przypadku podjęcia decyzji o konieczności zapewnienia dziecku ochrony, umieszcza je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, <u>dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki,</u> w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej.**

Kierownik jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, a w sytuacjach nagłych pracownik socjalny, we wniosku do Policji o udział funkcjonariusza w procedurze ma wskazać m.in. dane osób, które zapewnią dziecku ochronę. Tym samym należy uznać, że to przedstawiciel jednostki organizacyjnej pomocy społecznej ma w tym zakresie uprawnienia decyzyjne. Jednocześnie należy zaznaczyć, że nie w każdym przypadku osoby najbliższe będą dawać gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i właściwej opieki. Pracownik socjalny, który zna sytuację rodziny, może być przekonany, że umieszczenie dziecka u osób najbliższych nie będzie dobrym rozwiązaniem, ponieważ w środowisku występuje np. problem alkoholowy albo osoby nie są wydolne wychowawczo. W takiej sytuacji zasadnym będzie skierowanie dziecka do pieczy zastępczej – rodzinnej lub instytucjonalnej. Tryb umieszczania dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które stosuje się również do umieszczenia dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej.

Podkreślić należy, że o ile pracownik socjalny ma określić potencjalne miejsce, w którym dziecko ma zostać umieszczone, to do zadań funkcjonariusza Policji należy sprawdzenie informacji w policyjnych systemach informatycznych o innej niezamieszkującej wspólnie osobie najbliższej, u której dziecko ma zostać umieszczone. Wstępną weryfikację osoby lub osób, u których umieszczono by dziecko, funkcjonariusze Policji dokonują przed przystąpieniem do interwencji. Stąd we wniosku o udział funkcjonariusza Policji w czynnościach zapewnienia przez pracownika socjalnego ochrony dziecku wskazane jest podanie danych osób, u których dziecko mogłoby zostać umieszczone.

W praktyce kwestią sporną jest ustalenie kto i w jaki sposób ma przewieźć dziecko do miejsca docelowego. Kierownik jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, a w sytuacjach nagłych pracownik socjalny, we wniosku do Policji o udział funkcjonariusza w procedurze ma w razie potrzeby zawrzeć informacje na temat środka transportu, którym będzie przemieszczał się pracownik socjalny z dzieckiem. Tym samym uznaje się, że obowiązek osobistego przewiezienia dziecka spoczywa na pracowniku socjalnym. Stąd przewóz dziecka i pracownika socjalnego powinna zapewnić gmina właściwa ze względu na miejsce zatrudnienia ww. pracownika uczestniczącego w procedurze.

7. **Dziecku, któremu zapewniono ochronę udziela się wsparcia psychologa.**

Zapewnienie dziecku wsparcia psychologa jest obligatoryjne, i to bez względu na jego wiek. Odwołując się do wiedzy z zakresu psychologii rozwoju dziecka należy podkreślić, że pomimo, iż noworodek czy niemowlę nie zwerbalizuje swoich przeżyć, to niewątpliwie znajduje się w sytuacji silnego stresu a psycholog, zgodnie z wolą ustawodawcy, jest kluczową osobą posiadającą kompetencje do oceny zarówno jego stanu emocjonalnego, reakcji behawioralnych, poziomu stresu czy zaburzeń więzi.

Ustawa rozróżnia dwa etapy zapewnienia dziecku ochrony w trybie art. 12a. Etap pierwszy to interwencja, którą przeprowadza się w miarę możliwości w obecności i przy wsparciu psychologa, natomiast etap drugi to pobyt dziecka w bezpiecznym miejscu. I tutaj należy przywołać art. 12a ust. 4b ustawy „W przypadku zapewnienia dziecku ochrony, o której mowa w ust. 1, dziecku udziela się wsparcia psychologa". Z punktu widzenia języka prawnego zwrot „w przypadku zapewnienia" oznacza, że ochrona została już faktycznie uruchomiona lub zrealizowana. Po tym fakcie powstaje bezwzględny obowiązek udzielenia dziecku wsparcia psychologicznego. Obowiązek ten spoczywa na gminie (ośrodku pomocy społecznej/centrum usług społecznych), na terenie której podjęto decyzję o interwencyjnym zapewnieniu dziecku ochrony. Tym samym wsparcie psychologa dla dziecka organizuje pracownik socjalny uczestniczący w czynnościach.

W sytuacji, gdy dziecku, któremu zapewniono ochronę, nie zostało udzielone wsparcie psychologa, a dziecko zostało umieszczone w bezpiecznym miejscu poza terenem gminy właściwej ze względu na miejsce zatrudnienia pracownika socjalnego, ww. pracownik odnotowuje ten fakt w formularzu „Niebieska Karta – A" w pkt XIII. DODATKOWE INFORMACJE oraz wskazuje na konieczność zrealizowania tego obowiązku w aktualnym miejscu pobytu dziecka (pkt 12 procedury).

8. **Pracownik socjalny wręcza rodzicom/opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka pouczenie o prawie do złożenia zażalenia oraz o czynnościach podjętych na podstawie art. 12a ustawy, a także o możliwości uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej (wzór załącznik nr 3).**

Pouczenie, na wzorze określonym rozporządzeniem, należy wręczyć na piśmie. W sytuacji braku możliwości wręczenia pouczenia, np. ze względu na stan znacznego upojenia alkoholowego czy odurzenia środkami psychoaktywnymi, pracownik socjalny pozostawia pouczenie w widocznym miejscu w mieszkaniu. W przypadku nieobecności rodziców/opiekunów prawnych lub faktycznych w miejscu interwencji pracownik socjalny przesyła pouczenie za zwrotnym potwierdzeniem odbioru.

9. **W przypadku, gdy rodzic/opiekun prawny lub faktyczny dziecka wniesie do pracownika socjalnego zażalenie na zapewnienie dziecku ochrony w trybie art. 12a ustawy, pracownik socjalny niezwłocznie przekazuje je do właściwego sądu opiekuńczego.**

W sytuacji, gdy rodzic/opiekun prawny lub faktyczny dziecka nie złożył na piśmie zażalenia na zapewnienie dziecku ochrony i chce je złożyć ustnie, pracownik socjalny przyjmuje to zażalenie do protokołu (wzór załącznik nr 4) w terminie wskazanym w pouczeniu (załącznik nr 3), tj. 7 dni od dnia dokonania czynności zapewnienia dziecku ochrony.

10. **Pracownik socjalny niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili zapewnienia dziecku ochrony, powiadamia właściwy sąd opiekuńczy o zapewnieniu dziecku ochrony i umieszczeniu go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej (wzór załącznik nr 5).**

Ustawodawca nie określił czy i ewentualnie jakie dokumenty należy dołączyć do powiadomienia właściwego sądu opiekuńczego. Zasadnym wydaje się jednak dołączenie do niego wszelkiej dokumentacji, dotyczącej przeprowadzonych czynności, w tym również kserokopii wypełnionego kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka, potwierdzonej za zgodność z oryginałem.
Jednocześnie należy pamiętać, aby potwierdzenie przekazania powiadomienia pozostawić w dokumentacji sprawy.

11. **Pracownik socjalny sporządza notatkę urzędową z czynności podjętych w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (wzór załącznik nr 6).**

Ustawodawca nie określił czy i ewentualnie jakie dokumenty należy dołączyć do powiadomienia właściwego sądu opiekuńczego. Zasadnym wydaje się jednak dołączenie do niego wszelkiej dokumentacji, dotyczącej przeprowadzonych czynności, w tym również kserokopii sporządzonej notatki urzędowej potwierdzonej za zgodność z oryginałem.

12. Pracownik socjalny wypełnia formularz „Niebieska Karta - A” (wzór załącznik nr 7) i przekazuje do właściwego zespołu interdyscyplinarnego.

Podjęcie czynności w trybie art. 12a ustawy powoduje, że niezbędne jest wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A”.

W sytuacji, gdy dziecku, któremu zapewniono ochronę, nie zostało udzielone wsparcie psychologa (pkt 7 procedury), pracownik socjalny odnotowuje ten fakt w formularzu „Niebieska Karta – A” w pkt XIII. DODATKOWE INFORMACJE oraz wskazuje na konieczność zrealizowania tego obowiązku w aktualnym miejscu pobytu dziecka.

Należy również pamiętać, że właściwość miejscową gminy do realizacji procedury „Niebieskie Karty” ustala się według miejsca zamieszkania osoby doznającej przemocy domowej, w tym przypadku małoletniego. Tym samym formularz „Niebieska Karta - A” należy przekazać do zespołu interdyscyplinarnego właściwego ze względu na aktualne miejsce pobytu dziecka.

Zatwierdzam

Z up. Wojewody
Warmińsko-Mazurskiego
Piotr Duda
Zastępca Dyrektora
Wydziału Polityki Społecznej
/dokument podpisany elektronicznie/